

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
UNIVERSITATEA „1 DECEMBRIE 1918” DIN ALBA IULIA
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ISTORIE

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

**ISTORIA LUCRĂRILOR DE RESTAURARE DE LA
CASTELUL CORVINILOR DIN HUNEDOARA
DE LA ÎNCEPUTURI PÂNĂ ÎN ANUL 1970**

Conducător de doctorat:

C.S. 1 dr. Marius Rotar

Drd. Ioan Bodochi

ALBA IULIA

2024

CUPRINS

INTRODUCERE	p. 4
I. ISTORICUL CERCETĂRILOR ÎNTREPRINSE ASUPRA CASTELULUI CORVINILOR DIN HUNEDOARA	p. 14
II. SUB ADMINISTRAȚIA AUSTRIACĂ ȘI MAGHIARĂ. PROIECTUL CASTELULUI REGAL DE VÂNĂTOARE	p. 31
2.1. <i>Nașterea și organizarea instituțională a domeniului protejării monumentelor istorice din Ungaria..</i>	p. 31
2.2. <i>Castelul Corvinilor din Hunedoara în prima jumătate a secolului al XIX-lea</i>	p. 37
2.3. <i>Primii ani după incendiul din anul 1854</i>	p. 41
2.4. <i>Lajos Arányi și eforturile sale făcute în direcția salvării castelului. Proiectul propus de Friedrich von Schmidt</i>	p. 44
2.5. <i>Proiectul castelului regal de vânătoare</i>	p. 55
2.5.a. <i>Ferencz Schulcz</i>	p. 55
2.5.b. <i>Imre Steindl</i>	p. 64
2.5.c. <i>Gyula Piacsek și încheierea unei etape de restaurare. Abandonarea proiectului castelului regal de vânătoare</i>	p. 74
2.6. <i>Trecerea în subordinea Ministerului Cultelor și Educației</i>	p. 77
2.6.a. <i>Antal Khuen</i>	p. 85
2.6.b. <i>István Möller și Frigyes Schulek</i>	p. 87
2.6.c. <i>Din nou Möller. Renunțarea la restaurarea istorică</i>	p. 93
III. SITUAȚIA CASTELULUI ÎNTRE ANII 1919 ȘI 1948	p. 99
3.1. <i>Rudolf Wagner</i>	p. 99
3.2. <i>Agitație și tensiune în jurul funcției de castelan</i>	p. 112

IV. CASTELUL CORVINILOR DE LA INSTAURAREA REGIMULUI COMUNIST
PÂNĂ ÎN ANUL 1970 ..... p. 119

- 4.1. *Castelul Corvinilor în primii ani după instaurarea comunismului. Primele încercări de restaurare* ..... p. 119
- 4.2. *Orașul și cetățile sale* ..... p. 128
- 4.3. *Perioada proiectelor parțiale* ..... p. 134
- 4.4. *Proiectul general de restaurare* ..... p. 151
- 4.5. *Aspecte privind unele blocaje datorate sistemului economic planificat manifestate pe șantierul de restaurare de la Hunedoara* ..... p. 162

V. EFECTELE LUCRĂRILOR DE RESTAURARE ASUPRA ASPECTULUI,
COMPARTIMENTĂRII ȘI FUNCȚIONALITĂȚII CASTELULUI ..... p. 167

- 5.1. *Latura de nord-est a castelului* ..... p. 167
- 5.2. *Turnul Nou de Poartă, Aripa de Vest și Turnul Capistrano* ..... p. 181
- 5.3. *Capela* ..... p. 201
- 5.4. *Aripa Bethlen, Bastionul Alb și Turnul Vechi de Poartă* ..... p. 208
- 5.5. *Aripa Zólyomi și Turnul Pustiu (Turnul Janka)* ..... p. 222
- 5.6. *Galeria și Turnul Neboisa* ..... p. 225
- 5.7. *Podurile și moara castelului* ..... p. 228
- 5.8. *Discuții legate de funcționalitatea castelului* ..... p. 231

CONCLUZII ..... p. 243

BIBLIOGRAFIE ȘI ABREVIERI BIBLIOGRAFICE ..... p. 253

ANEXE ..... p. 268

FIGURI ȘI PLANȘE .....p. 275

Cuvinte cheie: *monument, castel, Hunedoara, restaurare, muzeu*

REZUMAT

Lucrarea are ca obiectiv principal realizarea unei radiografii a lucrărilor de restaurare efectuate la Castelul Corvinilor din Hunedoara în perioada 1868 - 1970, care să conducă la o cunoaștere aprofundată și clară a transformărilor produse ca urmare a lucrărilor de eliberare, reîntregire și reconstrucție, care au schimbat, total sau parțial, aspectul plasticii și arhitecturii castelului.

În primul capitol, în care ne-am ocupat de istoria cercetărilor, am ajuns la concluzia că aceasta poate fi împărțită în trei etape. Prima este cea a pionieratului, când, atât științele auxiliare ale istoriei, cât și cele din domeniul prezervării monumentelor istorice sunt în faza de căutare a identității și când se pun bazele instituțiilor de profil. Această etapă acoperă cronologic cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea. A doua etapă, care începe odată cu publicarea articolelor lui Möller, este cea de clarificare și prezentare a unor concluzii ferme legate de istoria construirii castelului și durează până către sfârșitul secolului al XX-lea. Ea se caracterizează prin acceptarea ipotezelor și concluziilor publicate de István Möller în urma cercetărilor sale de la castel. Trecerea în noul mileniu a însemnat o schimbare de abordare a subiectului, manifestată prin reluarea critică a ipotezelor lansate de Möller. Rezultatele acestei schimbări de paradigmă au condus în primul rând la o augmentare cantitativă și calitativă a informațiilor legate de istoria castelului.

Al doilea capitol, abordează situația castelului în contextul formării instituțiilor și organizațiilor care și-au asumat protejarea monumentelor, a incendiului din anul 1854, a evenimentelor petrecute anterior deschiderii șantierului, și a derulării lucrărilor de restaurare până la preluarea lui de către autoritățile române.

În Ungaria și în Transilvania (până în anul 1872) lupta pentru salvarea monumentelor istorice a fost asumată de către organizații neguvernamentale și personalități ale vieții publice preocupate de acest subiect.

Deși nu a fost primul, după cum o recunoaște și personal, Lajos Arányi a devenit cel mai important susținător al cauzei salvării castelului, el transformând Societatea Medicilor și Naturaliștilor din Ungaria în principala tribună pentru lansarea mesajelor sale. Beneficiind și de sprijinul altor personalități publice, situația castelului a devenit o temă de interes public. Acțiunile de persuadare au pregătit drumul pentru elaborarea de către Friedrich von Schmidt, în iarna anului 1867-1868, a primului proiect de restaurare și numirea lui Ferencz Schulcz (26 octombrie 1868) la conducerea lucrărilor. În mod neașteptat, planul de restaurare propus de von Schmidt, în valoare de 250.000 de forinți, a fost contestat pe motiv că țara este prea săracă pentru a investi atâția bani în lucruri nefolositoare.

Un aport decisiv pentru deschiderea șantierului l-a avut propunerea includerii castelului într-un program național de restaurare, fapt petrecut ca urmare a nominalizării sale în rândul posibilelor reședințe pe care Franz Joseph urma să le dețină în Ungaria. Gestul, cu puternică încărcătură simbolică, urmărea în principal două obiective: dorința maghiarilor de a-și arăta buna credință față de noul suveran și marcarea continuității dintre epoca de glorie a regelui Matia și cea recent născută.

Proiectul de restaurare, elaborat de von Schmidt în spiritul principiilor neogotice promovate de școala lui Pugin, nu prevedea amenajări interioare și nici nu avea ca temă realizarea unui castel regal, el recomandând intervenții și reconstrucții moderate. Deoarece von Schmidt a refuzat să preia lucrările și între timp s-a lansat ideea realizării unui castel regal de vânătoare la Hunedoara, F. Schulcz și Imre Steindl, ambii foști studenți de-ai lui von Schmidt, au creat proiecte noi de restaurare care se încadrează în această temă, dar se îndepărtează de viziunea mentorului lor, apropiindu-se de cea a școlii lui Viollet le-Duc.

Cel care a avut onoarea de a deschide șantierul de restaurare de la Hunedoara a fost Ferencz Schulcz. Din păcate moartea sa prematură (21 octombrie 1870 la numai 32 de ani) nu i-a permis să finalizeze nici măcar lucrările de la Sala Cavalerilor, unde nu a reușit decât să reazeze stâlpii pe zidurile castrului regal și să reconstruiască bolțile și ferestrele. A mai apucat să restaureze: bovindourile Turnului Nou de Poartă, bovindoul rectangular (cel dinspre Groapa Urșilor) și ferestrele de la parterul Logiei Matia, tavanele din lemn ale Camerei de Aur și a construit acoperișuri temporare sau permanente la aproape toate construcțiile castelului.

Moartea lui F. Schulcz a fost deplânsă și în principalele publicații de specialitate. În *Századok*, de exemplu, se vorbea de „moartea unuia dintre cei mai tineri campioni, care făcea deja parte printre purtătorii de stindard ai arheologiei patriei”, iar Béla Ney, în

necrologul pe care i l-a dedicat, afirma că divinitatea „cu o mână ne-a întins o valoroasă bogăție dar – cu cealaltă ne-a luat-o imediat”.

Printre cei priviți ca urmași ai lui Schulcz, erau și doi dintre colegii lui, și ei foști studenți ai lui von Schmidt, Imre Steindl și Frigyes Schulek. Dintre cei doi, Steindl a primit conducerea lucrărilor de restaurare de la Hunedoara și poziția lui Schulcz în cadrul Universității de Artă, iar Schulek construirea noii primării din Buda-Pesta.

Plecând de la proiectul lui Schulcz, noul proiect însemna continuarea ideii de castel regal de vânătoare, de fapt dacă privim planul de situație prezentat de acesta, el este identic cu cel propus de Schulcz în 1868. Cu toate acestea, în opinia lui Steindl, proiectul prezenta două probleme majore: Sumele prevăzute pentru lucrările de restaurare erau considerate „ridicol de mici” în raport cu cele alocate de alte țări pentru restaurarea monumentelor, motiv pentru care proiectul lui Schulcz nu se putea ridica la pretențiile și standardele unui castel de vânătoare regal, așa că l-a modificat de două ori, în ambele variante propunerile de modificări fiind benefice. Cu toate că Steindl a prezentat variante mai realiste de restaurare, costurile lucrărilor aproape că s-au triplat.

Proiectele lui Steindl nu au fost lipsite de controverse. Dacă Schulcz a fost acuzat de construirea unui fals istoric, Steindl a avut și el parte de criticile sale. I se reproșau: practica înlocuirii componentelor originale cu replici, încercarea de a extrage fresca ce decora Logia Matia și faptul că prin adosările sale, care sunt cauza costurilor ridicate a proiectelor, practic acoperă construcțiile din perioada lui Bethlen. Costurile pe care unii parlamentari le considerau exagerate, printre ei numărându-se și Carol P. de Szathmáry, au făcut ca lucrările de la Hunedoara să fie catalogate de lux și neavenite într-o țară care are 4.000 de localități fără școli.

Dar cele mai dure acuzații au venit din partea lui J. Schulcz și G. Ángyán, care îl acuzau pe Steindl și pe urmașul său de corupție și incompetență.

Cu toate că proiectele lui au fost mai bune, execuția și, mai ales, înlocuirea componentelor originale cu copii sunt argumente care ne permit să afirmăm că lucrările din timpul lui Schulcz sunt superioare calitativ celor din perioada lui Steindl. Cu toate acestea, reproșurile și acuzațiile au afectat cel mult orgoliul lui Steindl, acesta fiind implicat și după demisia de la conducerea șantierului de la Hunedoara în chestiunile legate de continuarea și bunul mers al lucrărilor de la castel. Oricum, lucrările executate pe timpul lui Steindl sunt importante deoarece, exceptând anumite părți, influențează până în prezent aspectul exterior al castelului.

În urma demisiei lui Steindl, conducerea lucrărilor a fost preluată Gyula Piacsek, prin numirea căruia s-a instaurat o „tradiție”, aceea ca ajutoarele restauratorilor castelului să fie cei care le continuă activitatea¹. Fost desenator al lui Schulcz, șef de lucrări al lui Steindl și apropiat de oameni din conducerea Comisiei Temporare a Monumentelor, acesta nu s-a ridicat nici pe departe la nivelul așteptărilor. Perioada sa, caracterizată prin calitatea slabă a lucrărilor, refolosirea componentelor originale ca material de construcții și umplutură, tencuirea fără discernământ a fațadelor, fiind cea care a cauzat cele mai multe distrugereri la castel. De fapt, legat de întreaga perioadă a implementării proiectului castelului regal, Gyula Forster afirma că: „lucrările nu și-au atins scopul, au produs pierderi și în loc de a fi folositoare celui mai cunoscut monument al țării, au condus la distrugerea sa”.

În perioada 1869-1876, suma totală cheltuită pentru lucrările de restaurare de la Castelul Corvinilor a fost de 364.671 Ft..

După întreruperea lucrărilor, castelul iese oarecum din atenția publică. Declinul depășirii acestui moment este generat de propunerea lui L. Arányi care sugera, încă o dată, implicarea societății civile în restaurarea monumentului. Deși respinsă, propunerea a avut darul de a readuce în discuție, la nivel instituțional, chestiunea castelului. Problema continuării lucrărilor ajunge să fie discutată și de către Asociația Inginerilor și Arhitecților din Ungaria, care, în ședința din 27 octombrie 1879, decide înființarea unei comisii care să evalueze situația de la Hunedoara și propune elaborarea unui nou proiect, care să fie prezentat guvernului. În fruntea comisiei a fost ales, prin aclamații, Steindl.

În raportul comisiei se remarcă situația deplorabilă a castelului și faptul că la acea dată nicio lucrare de restaurare începută nu era finalizată. Membrii comisiei constatând că sumele alocate în baza planului de restaurare inițial nu mai puteau fi asigurate pe viitor, propun elaborarea unui nou proiect de restaurare care să urmărească alt scop decât cel implementat până atunci (castel regal) și folosirea castelului numai ca muzeu de istorie. Putem spune că acesta este momentul în care a încetat orice inițiativă serioasă de susținere a proiectului castelului regal.

Antal Khuen și István Möller, ajutorul său, și-au început activitatea de la Hunedoara în contextul unor schimbări importante. La nivel instituțional, în 1881, este înființat MOB-ul, iar la nivel administrativ castelul trece din proprietatea Ministerului de

---

¹ Steindl a fost urmat de Piacsek, Khuen de Möller, acesta de Wagner, care a continuat să fie implicat în lucrările de restaurare de la castel până la moartea sa, în anul 1948. Aici nu includem perioada cât Schulek Frigyes a fost la conducerea lucrărilor, când practic nu s-a lucrat deloc în castel, ci numai la Curtea Husarilor.

Finanțe în cea a Ministerului Cultelor și Educației. Din nefericire, deși s-a atras atenția asupra acestui lucru, trecerea castelului în proprietatea Ministerului Cultelor, din cauza lipsei banilor, nu a produs revitalizarea așteptată. **Remarcăm însă faptul că Khuen, care nu renunță la viziunea istoristă, încadrează lucrările sale noi teme, aceea de a folosi castelul ca sediu al unei instituții muzeale. În ciuda lipsei fondurilor, a reușit ca împreună cu Möller să finalizeze Sala Cavalerilor și să execute lucrări la Turnul Buzdugan și aripa nordică.**

Boala și mai apoi moartea prematură, în 1 februarie 1890, l-au împiedicat pe Khuen să-și materializeze planurile, în special pe cele legate de restaurarea Capelei.

După moartea lui Antal Khuen, conducerea a fost preluată de István Möller care, în august 1890, era numit și în funcția de vice-arhitect în cadrul MOB. A urmat o perioadă de mai bine de un deceniu în care au fost efectuate puține lucrări de restaurare la castel, ele mutându-se din motive financiare la Curtea Husarilor.

Prima parte a activității lui Möller la Hunedoara s-a încheiat în decembrie 1895, când a fost înlocuit cu Frigyes Schulek, care și-a dorit foarte mult să adauge la CV-ul său și Castelul Corvinilor. În aceeași ședință, arhitectul Ottó Sztéhlo a fost numit la conducerea lucrărilor din Curtea Husarilor, unde s-a concentrat activitatea șantierului și în această perioadă.

Deoarece lucrurile trenau Schulek, plictisit să tot aștepte, prezenta în anul 1899 condițiile în care era dispus să continue, și anume alocarea a cel puțin 30.000 de forinți pe an.

Pentru a se ieși din impas, din cauza faptului că ministerul nu lua nicio decizie, Forster propunea în anul 1901 ca István Möller să revină la Hunedoara pentru a finaliza numai lucrările începute sub conducerea lui Antal Khuen, fără a se pune în discuție chestiunea poziției lui Schulek. În ceea ce privea restaurarea celorlalte părți ale castelului și finalizarea completă a lucrărilor, aceasta urma să se efectueze în baza ofertei lui Schulek, când vor exista banii necesari, fapt care nu s-a mai întâmplat.

Deși nu a contribuit direct la lucrările de restaurare de la castel, Schulek, prin calitatea lui de arhitect al MOB, a fost implicat îndeaproape în derularea lucrărilor. Din această perspectivă, cea mai importantă contribuție o reprezintă prezența lui la Hunedoara în anul 1907 unde, împreună cu Möller, cei doi au decis renunțarea la viziunea istoristă și continuarea lucrărilor pe baza documentelor anterioare incendiului.

După anul 1900 activitatea lui I. Möller, ale cărui decizii de restaurare aveau la bază principii științifice, s-a concentrat în direcția finalizării lucrărilor începute și înlăturării elementelor neogotice fanteziste, propuse de Schulcz și Steindl, cu unele mai

realiste, direcție care coincidea și cu viziunea MOB-ului cu privire la restaurarea castelului de la Hunedoara.

Până în anul 1907, din lipsa fondurilor, principala preocupare a lui a fost asigurarea construcțiilor din Curtea Husarilor, care erau închiriate, la castel fiind efectuate numai lucrări de mică anvergură și cercetări arheologice, cea mai semnificativă lucrare constând din extragerea frescei care decora paramentul zidului nordic al Logiei Matia.

În anul 1907 la conducerea MOB a fost ales Forster Gyula, care a reușit să obțină votarea în Parlament a unui plan de restaurare în valoare totală de 490.000 coroane. Planul, care se întindea pe durata a 7 ani, urma să fie implementat de către Möller.

În această perioadă, cele mai importante lucrări s-au efectuat în zona de nord a castelului, unde a fost restaurată fațada Logiei Matia, au fost înlocuite componentele degradate, s-au executat lucrări de parament, zidărie, refaceri de pardoseli și reparații la acoperiș. Dar s-a lucrat, cu câteva excepții, în toate zonele castelului. Un lucru surprinzător este acela că, deși a petrecut cea mai lungă perioadă la castel, Möller nu a reușit să-și pună amprenta asupra aspectului acestuia, precum Steindl, cea mai impunătoare lucrare a sa, fațada Logiei Matia, fiind modificată radical în timpul restaurărilor din 1965-1968. Însă deciziile din anul 1907 urmau să fie aplicate vârtos în cadrul proiectului de restaurare propus de Möller în anul 1914. Proiectul prevedea demolări semnificative care urmăreau, în multe zone ale castelului, revenirea la situația dinaintea lucrărilor lui Bethlen, fapt care trădează încă o mentalitate tributară teoriei unității stilistice. De fapt, conform proiectului, nu erau păstrate construcții mai târzii decât în zonele unde acestea nu acopereau construcțiile de secol XV. Izbucnirea Primului Război Mondial nu a mai permis implementarea acestui proiect, lucrările fiind întrerupte în anul 1917.

Din păcate, după aproape patruzeci de ani de la începerea lucrărilor, nu erau funcționale sau finalizate decât Sala Cavalerilor, aripa nordică, primul etaj al Turnului Nou de Poartă și spațiile de la parterul Aripii Bethlen.

Cele petrecute la castel până la instaurarea regimului comunist sunt tratate în cel de-al treilea capitol al lucrării. Procedura de preluare a castelului a fost demarată de către Prefectura Comitatului Hunedoara în februarie 1919 și s-a încheiat în 5 martie 1919. Obiectivul declarat al Comisiunii era menținerea castelului într-o stare optimă de conservare, până la luarea unor decizii privind lucrările de restaurare. **Din nefericire, lipsa fondurilor a făcut ca până și acest obiectiv să fie atins numai parțial.**

De la încheierea primei conflagrații mondiale și până la instaurarea dictaturii comuniste, destinul castelului a fost strâns legat de numele arhitectului Rudolf Wagner

care, în anul 1923, devine arhitect diurnist al comisiunii² și castelan al monumentului din Hunedoara. Din cauza faptului că era adeptul restaurării stilistice și a originii sale etnice, a avut parte de numeroase atacuri, pe care le-am surprins în subcapitolul dedicat luptelor pentru ocuparea postului de castelan. Pentru a exemplifica această situație, redăm mai jos câteva afirmații făcute la adresa lui Wagner. Despre el președintele Comisiunii, Nicolae Iorga, afirma că: este „întârziat și fidel partizan al unității stilistice și uneori vizibil neînțelegător față de valorile și specificul arhitecturii naționale”, iar judecătorul Ghica Scarlat, se plângea că trebuie să trăiască zilnic umilința de a fi sfidat din locuința lui somptuoasă de „acest Wagner care nu știe măcar o boabă românește ...” și se întreba cum poate acesta „... să reprezinte în acest post simbolul unității noastre naționale?”.

Având sprijinul Comisiunii, Wagner a rămas în această funcție până la moartea sa, în noiembrie 1948, îndeplinind scopul pentru care a fost angajat, și anume, menținerea castelului într-o stare de conservare satisfăcătoare până la începerea unor lucrări de restaurare. A fost, de fapt, persoana care a avut onoarea să lucreze cea mai lungă perioadă la castel, mai bine de patruzeci de ani.

După moartea castelanului, cu supravegherea și terminarea lucrărilor a fost delegat arh. Ștefan Balș care, împreună cu arh. Horia Teodoru, au urmărit ca lucrurile să nu fie scăpate de sub control, mai ales că ingerințele directe ale politicului nu mai puteau fi temperate. Acum, în contextul renunțării la vechiul sistem de valori în favoarea celui sovietic, la chestiunile de natură conceptuală și tehnică s-au adăugat și cele proletcultiste.

Începând cu anul 1950, propaganda urmărea construirea unei noi identități a orașului, care să cuprindă ambele „cetăți” (castelul și combinatul siderurgic). Această viziune ideologică s-a reflectat și în Planurile de sistematizare, care erau gândite în așa fel încât simbolistica ambelor obiective să fie valorificată imagologic cât **mai eficient posibil. Pentru propagandă monumentul simboliza lumea care apune, în timp ce noua cetate, a focului și oțelului, reprezenta viitorul luminos asigurat de noul regim.**

Din cauza refuzului trusturilor de construcții de a efectua lucrările, fapt care este prezentat în studiile de caz din subcapitolul dedicat blocajelor apărute pe șantier, autoritățile comuniste s-au gândit să creeze un șantier pilot, care să preia lucrările de restaurare de la castel și care să constituie embrionul unui viitor șantier specializat. Însă experimentul a eșuat. **Șantierul nu doar că nu a creat un nucleu de viitori specialiști, ba mai mult, nu a reușit nici măcar să finalizeze lucrările începute.**

---

² În această funcție a activat numai până în anul 1930, când a fost înștiințat de către Comisiune că se renunță la serviciile sale.

Perioada (1953-1970) poate fi împărțită în două etape. Prima, până în anul 1960, când s-a lucrat numai în baza unor proiecte parțiale, și după 1963 când se execută un proiect general de restaurare.

Lucrările, demarate cu mare dificultate, au primit un imbold în anul 1956, când Academia Română anunța că dorește să organizeze la castel festivitățile de comemorare a 500 de ani de la moartea lui „Ioan Huniadi”. Virgil Vătășianu și Octavian Floca, Directorul Muzeului Regional Deva, au fost însărcinați cu organizarea evenimentului, Vătășianu împreună cu arh. Ștefan Balș și academicianul David Prodan, făcând parte din comisia de supraveghere. Rezultatele nu au fost nici pe departe pe măsura așteptărilor, dar se pare că evenimentul s-a putut derula în condiții satisfăcătoare, de vreme ce Președintele Academiei, Traian Săvulescu, adresa mulțumiri pentru contribuția adusă la succesul festivităților organizate cu acest prilej.

Însă esența temei proiectelor de restaurare a fost rezultatul dialogului și disputei dintre doi istorici, V. Vătășianu și Oliver Velescu, care au conlucrat până în anul 1957. Din anul 1959 Velescu a fost reangajat pentru finalizarea studiilor istorice, deci începând cu acest moment restaurarea a reflectat viziunea sa.

Cele mai importante lucrări finalizate, în perioada aplicării metodei proiectelor parțiale, sunt cele de la Capelă și Sala Dietei. Lucrările au fost sistate în data de 1 iulie 1960 deoarece CSP nu mai era de acord să aloce fonduri în baza proiectelor parțiale și cerea întocmirea unei documentații pentru restaurarea completă a castelului.

În aceste condiții, după ce în anul 1961 s-a stabilit tema de proiectare privind amenajarea muzeistică a castelului, iar Velescu finaliza tema de proiectare pentru lucrările de restaurare, în anul 1963 era avizat proiectul general de restaurare a castelului în valoare de 12.676.000 lei, sumă modificată ulterior. Se recomanda continuarea lucrărilor în baza principiilor folosite în 1956, cele ale restaurării istorice, evitându-se demolările inutile, folosirea la întocmirea documentației a concluziilor cercetărilor și studiilor deja efectuate și continuarea cercetărilor în așa fel încât ele să preceadă proiectarea. Cu toate acestea, atât în cazul restaurării Capelei cât și a Logiei Matia, s-a apelat la restaurarea stilistică.

După ce, pentru a se evita blocajele și neconcordanțele, s-a decis ca execuția să se facă prin DMI, lucrările au putut fi reluate în luna august 1965. Este o perioadă cu lucrări semnificative, acum fiind efectuate și ultimele reconstrucții în exteriorul castelului. În intervalul 1965-1970 în castel a fost refăcut aspecul fațadei Logiei Matia, unde s-a optat pentru o restaurare stilistică ce prevedea construirea a două logii suprapuse cu balustradă formată din baluștri în formă de fus, a fost modificat acoperișul Capelei, desființându-se

pinionul neogotic și clopotnița din lemn, a fost restaurată Aripa Zólyomi și au fost reconstruite tamburele Turnului Toboșarilor și al Turnului Pustiu.

Hunedoara fiind un oraș în rapidă expansiune demografică, una dintre problemele cu care s-a confruntat șantierul a fost prezența locatarilor în clădirile Curții Husarilor. Chestiunea a fost rezolvată complet numai în anul 1968. Aici urmau să fie amenajate o bibliotecă cu o sală de lectură pentru 40 de cititori și o sală de proiecție pentru 150 de persoane, dotată cu foaier, garderobă și grupuri sanitare, mai multe spații administrative și un mic bar de zi cu răcoritoare. Valoarea lucrărilor de aici urmau să se ridice la suma de 1.660.000 lei.

Lucrările au fost recepționate în două etape. Prima recepție a avut loc în data de 15.01.1969, a doua, după remedierea deficiențelor semnalate și a unor lucrări în Curtea Husarilor, în data de 24.09.1970, ora 12, act care pune capăt acestei etape a lucrărilor de restaurare.

Proiectul general de restaurare a fost considerat la acea vreme o reușită, motiv pentru care la solicitarea Uniunii Arhitecților, directorul DMI, Richard Bordenache, propunea pentru premiere, în anul 1969, atât proiectul cât și colectivul condus de arh. Eugen Chefneux.

În cadrul ultimului capitol am urmărit să prezentăm transformările arhitecturale ale castelului, cele care au condus la modificarea aspectului exterior și la reamenajări interioare, precum și efectul pe care aceste intervenții l-au avut asupra patrimoniului minor. Rezultatul acestor metamorfoze, care constituie probabil încheierea celei mai complicate epoci din istoria castelului, ne înfățișează un monument care combină în parte farmecul pitoresc al vechiului castel cu noua personalitate construită în spiritul școlii restaurării stilistice în secolul al XIX-lea, la care se adaugă reconstrucțiile făcute în timpul intervențiilor din anii 1950-1960.